

Prof. UW r dr hab. Roman Opiłowski
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Filologii Germańskiej
Pracownia Lingwistyki Mediów
Pl. Nankiera 15 b
50-140 Wrocław

Wrocław, 24.11.2025

**Recenzja osiągnięć dr Dominiki Janus
w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego
doktora habilitowanego w dyscyplinie językoznawstwo**

Rada Dyscypliny Językoznawstwo Uniwersytetu Gdańskiego powołała mnie na posiedzeniu w dniu 9 października 2025 r. w skład komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Dominice Janus z Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Gdańskiego powierzając funkcję recenzenta dorobku naukowego Pani Doktor. Tym samym sporządzam niniejszą recenzję na podst. kryteriów określonych w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.).

1. Sylwetka Habilitantki

Pani dr Dominika Janus jest absolwentką kierunku filologia polska oraz kierunku filologia germańska na Uniwersytecie Wrocławskim. Studia polonistyczne ukończyła 28.09.2004 r. na podst. pracy magisterskiej „Nekrolog – analiza kulturowo-językowa” pod kierunkiem prof. dr. hab. Jana Miodka, zaś studia germanistyczne 5.01.2007 r. na podst. pracy magisterskiej „Deutsche und polnische phraseologische Wörterbücher – Versuch einer konfrontativen Beschreibung” pod kierunkiem prof. dr hab. Iwony Bartoszewicz. Pracę doktorską pt. „Polsko-niemiecka frazeologia w słownikach Michała Abrahama Troca i Samuela Bogumiła Lindego” sporządziła pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Kątnego, a następnie obroniła 7.04.2011 r. z wyróżnieniem na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Gdańskiego.

Pracę zawodową dr Dominika Janus rozpoczęła 15.03.2010 jako asystent w Instytucie Filologii Germańskiej UG, a następnie kontynuowała ją jako adiunkt od 15.12.2011 r. w Zakładzie Języka Niemieckiego i Translatoryki ww. Instytutu, gdzie pracuje do tej pory.

2. Ocena osiągnięć naukowych dr Dominiki Janus w formie jednoautorskiej monografii pt. „Der Tod in Danzig. Danziger Leichenpredigten (1586-1746) aus text-linguistischer Sicht”, Göttingen: Vadenhoeck & Ruprecht unipress 2023, oraz cyklu sześciu tematycznie powiązanych artykułów naukowych

W ramach oceny osiągnięć naukowych, które zgodnie z art. 219 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce mają ujawnić znaczny wkład Habilitantki w rozwój określonej dziedziny, zajmuję się najpierw ww. monografią, a następnie przejdę do oceny cyklu artykułów.

Pani dr D. Janus zgłosiła do głównego osiągnięcia ww. monografię wydaną w niemieckim wydawnictwie Vadenhoeck & Ruprecht unipress, które znajduje się na II poziomie listy ministerialnej. Praca została wydana jak trzeci tom w serii „Fields of Linguistics – Aktuelle Fragestellungen und Herausforderungen” pod red. Joanny Szczęk, Anny Dargiewicz i Mariusza Jakosza. Recenzentem wydawniczym był prof. dr hab. Józef Wiktorowicz, który specjalizuje się w tekstologii diachronicznej, a w tej właśnie perspektywie badawczej jest osadzone badanie dr D. Janus. Praca składa się z siedmiu rozdziałów, posiada części i rejestry końcowe oraz liczy 513 stron.

W części wprowadzającej jako rozdziale pierwszym Autorka formułuje niezbędne cele pracy, przedstawia stan badań oraz strukturę pracy. Doświadczamy mocnej i wyraźnej zapowiedzi, że niniejsze badanie wypełni lukę badawczą kazań pogrzebowych jako lingwistycznego gatunku tekstu z jego regionalnym zakotwiczeniem w Gdańsku. Nakreślony stan badań daje właściwy początek tej drodze, gdyż przedstawia istotne dokonania Rudolfa Lenza w obszarze kazań pogrzebowych, uzupełnione przez pozostałe studia natury kościelnej, historycznej lub teologicznej. Dokonania lingwistyczne w tej materii rozpoczynają się zaledwie w roku 2012 (prace Mechthildy Habermann) i mają tylko kilka punktowych kontynuacji. Na tym tle badawczym Autorka określa cel badania, którym jest analiza i synteza tekstologiczna gdańskich, protestanckich kazań pogrzebowych w okresie 1586-1746, czyli na przestrzeni 160 lat.

Kolejny rozdział drugi jest poświęcony podstawom lingwistyki tekstu. Omówione zostały pojęcia lingwistyki genologicznej, samo pojęcie tekstu i gatunku tekstowego. W świetle tych pojęć Autorka przechodzi następnie do historycznej lingwistyki genologicznej i kieruje się w tym zakresie analizami historycznymi uznanych badaczy począwszy od prac Franza Simmlera z 1988 r., aż po badania Olivera Pfefferkorna z 2005 r. W dyskusji nad pojęciem tekstu (str. 25-28) i gatunku tekstowego (28-32) odnotowuję brak wyraźnego oznaczenia ostatniego stadium rozwoju i profilowania tych pojęć w perspektywie multimodalnej. Mimo że multimodalność ma raczej marginalne znaczenie w podejmowanym korpusie kazań pogrzebowych, to w części teoretycznej ta perspektywa badawcza powinna być uwzględniona. Doceniam dokładne zestawienie i omówienie cech tekstów i gatunków historycznych w autorskich domenach badawczych (str. 39-56), gdyż uwidaczniają szerokie spektrum cechowości komunikacyjnej tekstów historycznych i dają bazę do budowania własnego modelu analizy.

Przeglądowy rozdział trzeci szkicuje sytuację historyczną w Gdańsku od 16. do połowy 18 wieku, uwzględniając społeczne, gospodarcze, kulturowe, religijne, obrzędowe i językowe cechy tego miasta. Tym samym powstaje baza do podjęcia rozważań na genezę i rozwój językowo-stylistycznym protestanckich kazań pogrzebowych w rozdziale czwartym. Autorka wpisuje kazania pogrzebowe w szerszy kontekst innych historycznych tekstów religijnych (np. kazanie mszalne, nabożeństwo, modlitwa czy też pieśń religijna). Ten zabieg pozwala oszacować strukturę i funkcjonalność samego kazania pogrzebowego na tle innych praktykowanych tekstów religijnych. Tym samym jawi się tutaj zarazem pytanie – również ze względu na współczesne tendencje badania tekstów i gatunków tekstowych w pragmatycznym środowisku osadzenia międzytekstowego – jaką pozycję religijną, społeczną i tekstotwórczą miały kazania pogrzebowe wobec innych gatunków religijnych, w tym mszalnych? W toku rozdziału czwartego dr Dominika Janus podejmuje szeroką i krytyczną dyskusję nad samym terminem: kazanie pogrzebowe (str. 97-103), co ukazuje głębokie genologiczne rozpoznanie tematu przez Autorkę. Na podstawie tego wywodu dowiadujemy się również, dlaczego kazanie pogrzebowe jest określane w niniejszej monografii jako *Textkomplex* (kompleks tekstowy), a nie choćby zbiór czy konglomerat tekstów. Interakcyjna kompozycja kazania pogrzebowego jest bowiem kompleksem tekstów częściowych jak strona tytułowa, dedykacja, biografia zmarłego, kazanie/mowa właściwa i posłowie.

Model analizy kazań pogrzebowych otwiera rozdział piąty. Autorka opiera się na zewnętrznych i wewnętrznych kryteriach tekstu, które zostały już wyraźnie skomentowane we wcześniejszych rozdziałach pracy, a są to w kolejności obowiązywania w analizie: sytuacyjne warunki ramowe, makro-struktura tekstu kompleksowego, charakter działań i funkcje tekstu, forma językowo-stylistyczna, intertekstualność tematyczna (w referencji biblijnej), funeralny język umierania i śmierci, utekstowanie regionalne. Taki zestaw kryteriów wydaje się optymalny do uchwycenia zasadniczych cech formalnych, treściowych i funkcjonalnych, co będzie można jeszcze zweryfikować podczas analizy materiału historycznego. Natomiast schemat nr 4 na str. 109 z podpisem „Model badania” jest jednak moim zdaniem nieco mylący, ponieważ nie jest to właściwy model analizy z kryteriami wymienionymi powyżej, lecz jego interpretacyjne rozwinięcie o „zasady charakterystyczne dla tekstów religijnych” (str. 108) takie jak retoryka, polifunkcjonalność, wieloadresowość i intertekstualność. Owszem, te cechy tekstu mają charakter interakcyjny w analizie, jak pisze Autorka na str. 107, ale wynikają lub innymi słowy są „mieralne” dopiero w świetle ułożenia kryteriów tekstu do zewnętrznych do wewnętrznych i takiego też linearnego zastosowania ich w analizie. Pogłębiając tę kwestię można zadać pytanie, czy może jednak ten schematyczny „model badania” na str. 109 to inna konstelacja metodologiczna niż „model analizy”? Co je łączy, co dzieli i w jakiej relacji stoją wobec siebie?

Skrupulatnie zostały przedstawione pochodzenie, wybór i struktura korpusu badawczego jako zestaw 26 tomów kompleksowych kazań pogrzebowych wybranych z istniejących w Gdańsku 68 tomów religijnych druków okolicznościowych z lat 1586-1746. W owych 26 tomach było obecnych 270 kazań, z czego 20 zostało wybranych z zachowaniem proporcji płci autorów kazań, a następnie poddanych analizie w niniejszej mono-

grafii. Początek obecności kazań w roku 1586 przypada na pełen rozkwit i przyjęcie reformacji w Prusach Królewskich, zaś rok 1746 jest końcem tworzenia i rozpowszechniania kazań pogrzebowych. Chcę jeszcze raz podkreślić skrupulatność Autorki w opisie oraz wizualnym przedstawieniu korpusu tekstów (tabele i schemat na str. 113-118). W tej zwartej części brakuje jedynie danych o objętość drukowanych kazań, aczkolwiek ta informacja pojawia się później w tab. 16 na str. 153.

Tekstologiczna analiza kazań pogrzebowych postępuje zgodnie z przyjętymi siedmioma kryteriami, przy czym każde kryterium posiada dodatkowe subkryteria analityczne. **Kryterium sytuacyjne** jest wystarczająco dokładnie przedstawione i zastosowane w następujących zakresach: pisemnego tworzenia, ustnego wygłoszenia i publikacyjnego utrwalenia kazania, następnie w domenie komunikacji religijnej, w zakresie medialnym, tj. ustne wygłoszenie i pisemne utrwalenie, oralności i piśmienności oraz graficznej reprezentacji, przy czym to ostatnie kryterium analityczne ujawnia bogatą symbolikę funeralną w kazaniach (sarkofagi, trumny, czaszki, anioły, motywy nieba) oraz portrety samych zmarłych. Kolejne kryterium sytuacyjne to szeroko omówione role i pozycje aktorów tekstowych i wokółtekstowych analizowanych kazań. Autorka wskazuje i analizuje pełny układ aktorów w procesie powstawiania kazania: żyjący lub jego rodzina jako zleceniodawcy, a nawet autorzy fragmentów kazania, pastor jako główny twórca kazania pisemnego, a potem odczytanego, zmarły jako główny podmiot w kazaniu, graficy jak współtwórcy wizualni (portrety, symbole) i drukarze jako wydawcy kazania oraz sponsorzy druku, czyli zmarły, pastor albo krewni. Natomiast odbiorcami są najbliższa rodzina i krewni zmarłego, wspólnota religijna oraz inni pastory jako czytelnicy i jednocześnie praktykujący naśladownicy formy i treści kazań pogrzebowych. Do analizy sytuacyjnej kazań mam dwie uwagi: rozdział 6.1.3.2 o oralności i piśmienności jest w zasadzie zbędny analitycznie wobec poprzedzającego i już wystarczającego rozdziału 6.1.3.1 o formie głoszonej i drukowanej kazań, gdyż to forma drukowana podlega wieloczynnikowej analizie. Skąpe informacje wnosi bardzo krótki, bo kilkulinijkowy rozdział 6.1.4.3 i jednocześnie subkryterium o relacjach między nadawcą a odbiorcą tekstu. Takie relacje zostały wyczerpująco przedstawione w poprzedzających rozdziałach, zaś rzeczony rozdział nie ma charakteru analizy, lecz ogólnej syntezy. Ostatnim subkryterium sytuacyjnym jest ułożenie przestrzenno-czasowe analizowanych kazań, co zostało trafnie ustalone na podst. oznaczonych na karcie tytułowej dat wygłoszenia i druku danego kazania (por. tab. 17 na str. 172-174).

W kolejnym kryterium **makrostruktury** kazań zostały poddane analizie teksty częściowe obecne w kazaniach jako kompleksach tekstowych, czyli: strona tytułowa, dedykacja, kazanie z poszczególnymi częściami retorycznymi, następnie życiorys i posłowie. Bogate struktury tych tekstów częściowych zostały rzetelnie opisane, syntetycznie zestawione w tabelach (por. tab. 18, 19, 20, 21 itd.) i zobrazowane w zamieszczonych fotografiach (fot. 14). Autorka wskazuje też na procentowe występowanie tekstów częściowych w danym kompleksie, podaje warianty realizacji, stosuje podziały i opisy wg działań retorycznych i pokazuje tzw. modele pełne, które zawierają kompletny zestaw cech obligatoryjnych i fakultatywnych danego tekstu częściowego. Sugerowałbym jednak inne i trafniejsze określenie dla tak zwanego kazania właściwego (die eigentliche

Predigt) w rozdz. 6.2.3, a mianowicie lepsze będzie kazanie drukowane (die gedruckte Predigt), ponieważ określenie „eigentlich” jest w tym użyciu dwuznaczne, gdyż może oznaczać kazanie pierwotne, tj. odręcznie napisane i wygłoszone przez pastora albo kazanie właściwe dla analizy, czyli „die gedruckte Predigt”. Takie różne formy istnienia lub etapy rozwoju kazania drukowanego dają powód do przemyśleń, czy w analizowanej formie drukowanej kazania istnieją miejsca lub sformułowania, które wskazują na pierwszy etap koncepcji kazania, tzn. czy była to notatka odręczna lub inny tekst roboczy pastora, na podstawie którego zaistniało tylko raz kazanie ustne?

Charakter działań językowych i funkcje tekstu to kolejne kryterium analityczne. W oparciu o teorię aktów mowy Johna Searla i Johna Austina oraz klasyfikację funkcjonalną m. in. K. Brinkera et al. zostają ustalone trzy dominujące i przenikające się funkcje: informacyjna, apelatywna i fatyczna. W świetle tych założeń Autorka skupia się na indykatorach sygnalizujących dane funkcje. Na podst. odpowiednich cytatów kazań pogrzebowych zostają wykazane w tab. 27 liczne „cele nadawcy” („Absicht des Emittenten”). Choć są one trafnie zebrane i nazwane, można by je ująć jako powtarzające się w wielu kazaniach **praktyki komunikacyjne**, które coraz częściej znajdują zastosowanie we współczesnej lingwistyce tekstu, mediów i dyskursu (por. np. Deppermann, Arnulf / Felke, Helmuth / Linke, Angelika Hg. 2016). Ponadto są one oparte nie tylko na słowie, lecz również na obrazie i grafice, które występują w kazaniach pogrzebowych. Praktyki komunikacyjne w ramie nadrzędnej funkcji informacyjnej, apelatywnej i informującej mogą mieć charakter pocieszający, pochwalny, dziękczynny, polemizujący, wartościujący, ale też afirmatywny, krytyczny, estetyczny i autentyzujący również poprzez wizualne przedstawienie zmarłego wśród sugestywnych symboli funeralnych. W ten sposób można uniknąć pojęciowych dubletów pomiędzy funkcjami komunikacyjnymi jak na str. 229. Tym niemniej wszystkie istotne praktyki komunikacyjne zostały prawidłowo ujęte przez Autorkę tylko z użyciem innej terminologii. W dalszej analizie działań komunikacyjnych dr Dominika Janus wykazuje konsekwentnie leksykalne, retoryczne, gramatyczne, tematyczne i kontekstualne znaczniki funkcji komunikacyjnych podkreślając ich dynamiczną interakcję w kompleksie tekstowym kazania pogrzebowego. Funkcje komunikacyjne są realizowane, jak podkreśla Autorka na str. 262-267, m.in. przez eksplikatywny, deskryptywny i argumentacyjny rozwój tematyczny. Nasuwa się pytanie o czwarty i ostatni typ narracyjny, tzn. czy taki typ realizacji tematycznej i jego elementy, czyli miejsce, czas, aktor, faktycznie nie występują w żadnym tekście częściowym kazania pogrzebowego?

Na płaszczyźnie **formy językowo-stylistycznej** zostają uwzględnione przede wszystkim figury retoryczne wg *Retoryki* Georga Ottmersa (1996). Liczne figury, jak dowodzi Autorka, są wsparciem dla wywodu argumentacyjnego, wyrazistości semantycznej, służą zobrazowaniu konceptów abstrakcyjnych oraz wyrażeniu autentyczności opisów i opinii w częściach homiletycznych i biograficznych kompleksu kazań pogrzebowych.

O ile do tej pory dominowały kryteria, a wręcz kategorie jako generalne narzędzia analizy lingwistycznej, o tyle na kolejnym etapie analizy pojawiają się kryteria specyficzne dla kazań pogrzebowych. Takim kryterium będzie **intertekstualność**, która w innych

zastosowaniach występuje jako cecha tekstowości, praktyka komunikacyjna, a nawet strategia perswazyjna. W kazaniach pogrzebowych tekstem wtórnym w zakresie intertekstualnym jest Biblia. Tworzone w kazaniach referencje Autorka rozpatruje pod kątem intertekstualności typologicznej i tematycznej oraz sposobów jej bardziej lub mniej wyrazistego oznaczania w tekście następczym, czyli w kazaniu. Uważam ten podział i zastosowanie analityczne za optymalne względem celu analizy. Tak samo optymalna jest baza teoretyczna z pracami Susanny Holthuis (1993), Ulli Fix (2000) oraz Kirsten Adamzik (2004), które w lingwistyce germanistycznej wprowadziły pierwotnie literaturoznawcze pojęcie intertekstualności na grunt lingwistyczny. Autorka wyróżnia w analizie kilka głównych tematów i form referencyjnych, ale wskazuje również na argumentacyjną intertekstualność figuratywną w postaci przywoływania w kazaniach ojców kościoła, teologów czy historyków. Charakterystyczne są kompilacje intertekstualizmów nawet w niewielkich fragmentach kazania, które jednak nie są komentowane przez pastorów, lecz stanowią część integralną tzw. kazania właściwego, czyli drukowanego. Pani dr D. Janus spójnie prowadzi całą analizę intertekstualną w jej formach jako aluzja, cytaty, parafrazy czy tłumaczenia uwzględniając oznaczenia typograficzne. W analizie, a szczególnie w podsumowaniu, odnotowuję jednak pewien deficyt głębszej konkluzji funkcjonalnej dla strategii intertekstualności w kazaniach. W jakim zakresie była ona pomocna, potrzebna, a być może nawet nieodzowna w kazaniach? Ponadto nurtuje mnie pytanie, czy w kazaniach występowała tzw. intertekstualność metakomunikatywna, czyli bezpośrednie odniesienie się autora kazania do intertekstualnej kompozycji tekstu lub nazwanie wprost pewnej formy intertekstualnej? Taki zabieg ma we współczesnych tekstach użytkowych duży potencjał perswazyjny, a być może występował już wcześniej.

Istotnym etapem analizy jest również językowe **komunikowanie o umieraniu i śmierci** jako przyczynek do lingwistyki tanatologicznej oraz funeralnej (por. str. 318 i nast.). Posługując się teorią ramy Habilitantka koncentruje się na koncepcie umierania i śmierci. W tym celu wskazuje na 60 leksemów i grupy frazowych w kilku zakresach, czyli umieranie teocentryczne (wyrażane w kilkunastu czasownikach umierania wskazujących na wyraźną przewagę sprawczej siły Boga nad umierającym człowiekiem), umieranie przygotowane i uporządkowane (z elementami conceptualnymi czasu i instrumentów lub czynności porządkujących umieranie), a następnie koncept śmierci spokojnej, świadomej i inscenizowanej (z odpowiednimi rytuałami religijnymi) oraz śmierć nieoczekiwana i gwałtowna, aż po koncept śmierci jako doświadczenia granicznego (z dokładnymi danymi czasu i okoliczności odejścia). W mojej opinii jest to pełen zestaw konceptów, ich elementów i ról semantycznych, które mogły zostać ustalone na podstawie materiału empirycznego, a niektóre z nich zostały dodane lub zredukowane przez dr D. Janus wobec bazy konceptu śmierci dostępnej w projekcie „FrameNET des Deutschen”.

Ostatnim kryterium analitycznym jest językowe **wyrażenie więzi z regionem** obecne w kazaniach pogrzebowych. Popieram takie rozwiązanie analityczne, gdyż bezpośrednie lub pośrednie ujętykowanie Gdańska i regionu miało znaczny wpływ na struktury językowe kazania i poza tym przekazuje historyczną wiedzę o Gdańsku i jego obywatel-

lach oraz infrastrukturze. Autorka skrupulatnie wskazuje w kazaniach na Gdańsk jako miejsce życia, kształcenia, pracy, śmierci i pochówku, ale również na pośrednie oznaczenia jak zawody, funkcje społeczne i piastowane stanowiska zmarłego lub zmarłej obecne na kracie tytułowej, w kazaniu drukowanym, życiorysie oraz epilogu.

Niniejszą monografię kończą wnioski końcowe z perspektywą badawczą na przyszłość, obszerny spis literatury specjalistycznej, załącznik stron tytułowych wszystkich kazań uwzględnionych w analizie oraz rejestr wszystkich druków funeralnych z podstawowymi danymi identyfikującymi.

Te pierwszą część zgłoszonego przez Habilitantkę do oceny dorobku naukowego oceniam niezwykle pozytywnie. Nie doszukałem się znaczących uchybień metodologicznych, terminologicznych i analitycznych. Innymi słowy: praca jest znaczącym przyczynkiem do rozwoju historycznej lingwistyki genologicznej, realizuje koncepcję historii języka jako historii gatunków tekstowych, utrzymuje i rozwija diachroniczną teorię i analizę tekstu, a jednocześnie zwraca się ku nowym trendom uwzględniając wizualną i typograficzną strukturę tekstu obecną w kazaniu pogrzebowym jako kompleksie tekstowym. Jestem pełen uznania dla rzetelności oryginalnego zapisu historycznego w rozdziałach analitycznych. Cytaty z kazań są dobrane trafnie i w adekwatnej ilości w ramach stosowanego kryterium. Habilitantka opanowała perfekcyjnie trudną sztukę czytania, przytaczania i interpretowania tekstów historycznych zapisanych w innym rejestrze ortograficznym i strukturalnym. Od strony kompozycyjnej monografia ujawnia spójny treściowo i argumentacyjnie wywód, są liczne zestawienia tabelaryczne i podsumowania, które ułatwiają podążanie za opisem analitycznym. Praca jest napisana w bardzo poprawnym akademickim języku niemieckim.

Po ocenie monografii przechodzę do **oceny sześciu artykułów** zgłoszonych w zasobie głównych osiągnięć naukowo-badawczych Habilitantki. Jednocześnie chcę wyrazić przekonanie, że omawiana powyżej monografia jest w mojej opinii wystarczającym już dowodem wiedzy i umiejętności językoznawczych Habilitantki na drodze do uzyskania stopnia doktora habilitowanego, tym nie mniej odnoszę się poniżej do rzeczoności cyklu artykułów.

W pierwszym wskazanym artykule pt.: „Bezeichnungen für Sterben und Tod in Danziger Leichenpredigten“ (2016, *Studia Germanica Gedanensia*) Habilitantka podejmuje dyskusję nad określeniami umierania i śmierci na bazie 485 gdańskich kazań pogrzebowych. Materiał badawczy jest szczegółowo oznaczony, zacytowany i analizowany, co prowadzi do dwóch generalnych konkluzji: punktem kulminacyjnym druków funeralnych z wyraźnym nawiązaniem do umierania i śmierci jest okres 200 lat w latach 1550-1750. Kazania cechuje specyficzna leksyka dotycząca śmierci mając za zadanie pocieszyć i wspomóc emocjonalnie żałobników poprzez wyrażenia ekspresywne, eufemistyczne i metaforyczne. Artykuł ten stanowi punkt wyjścia w rozdziale 6.6 monografii, gdzie został odpowiednio rozwinięty. W kolejnym artykule z roku 2020 Autorka zajmuje się strategiami argumentacyjnymi w gdańskich kazaniach. Taką strategią jest komunikowanie pocieszenia w epilogu, aby zredukować negatywne emocje po stracie najbliż-

szej osoby. Poszczególne argumenty odnoszą się do konceptów religijnych i boskich, głównie przy użyciu retorycznej antytezy. Również w tym artykule Autorka dowodzi swoich retorycznie osadzonych umiejętności analitycznych. W domenie historycznej lingwistyki genologicznej osadzony jest syntetyzujący artykuł „Historische Text(sorten)linguistik in germanistischer Forschung in Deutschland und in Polen“ z 2020 roku. Pani dr Dominika Janus podejmuje próbę bilansu rozwoju takich badań w germanistyce polskiej pod hasłem „historia języka poprzez historię gatunków tekstowych”. Wśród dezyderatów badawczych Habilitantka postuluje większą symbiozę metodologiczną między diachronicznym a synchronicznym badaniem gatunków tekstów oraz zastosowanie funkcjonalnego sieciowania typologicznego (Textsorten-Intertextualität), czemu praktyczny wyraz dała w opiniowanej powyżej monografii. W artykule „Sprache des Sterbens – Sprache des Todes in Danziger Leichenpredigten (1586-1746)” z 2021 roku są realizowane badania nad leksyką i frazematyką składającą się na topos umierania i śmierci. Cel tego artykułu jest zbieżny z artykułem pierwszym wymienionym powyżej, natomiast poszczególne zakresy konceptualne dla ramy semantycznej umierania i śmierci zostały zastosowane i pogłębione w monografii w rozdz. 6.6.2. Innowacyjny, gdyż kontrastywny charakter ma kolejny artykuł „Deutsche und polnische Leichenpredigten – Versuch eines ersten Vergleich”. Perspektywa międzyjęzykowa miała na celu porównanie i dostrzeżenie podobieństw niż różnic na przykładzie 20 kazań niemieckojęzycznych z lat 1586-1746 i 3 kazań polskojęzycznych z lat 1641-1654. Powstaje jednak dysproporcja ilościowa w korpusach. Sugerowałbym zatem wyrównanie ilościowe 3:3, skoro nie ma w bibliotekach więcej korpusu polskiego. Nadmiar materiału niemieckiego mógł wypaczyć wyniki wobec poszukiwanych podobieństw i różnic strukturalnych i treściowych, a wybór i ograniczenie materiału niemieckiego powinny nastąpić według dyspozycji czasowych materiału polskiego. Poza tym doceniam aspekt multimodalności typograficznej w porównaniu międzyjęzykowym tychże kazań. Ostatni artykuł w zgłoszonym cyklu „Leichenpredigt als Textkomplex” z roku 2024 jest poświęcony kazaniom pogrzebowym jako kompleksowi tekstowemu. Aspekt ten został wystarczająco szeroko przedstawiony w opracowaniu monograficznym, natomiast sam artykuł referuje do monografii i jest pewnego rodzaju syntezą już przeprowadzonych badań.

Podsumowując cykl artykułów stwierdzam, że spójnie wiążą się one wokół tematu kazań pogrzebowych, bazują na korpusie i zestawie pojęć oraz zagadnień podjętych później w monografii. Nową perspektywą jest międzyjęzykowe porównanie kazań w jednym z artykułów, aczkolwiek dobór korpusu wymagałby większej uwagi. Ponadto sugeruję większą aktywność naukową w niniejszym temacie w zagranicznych czasopismach naukowych, a nie tylko w czasopismach rodzimych i krajowych.

3. Ocena istotnej aktywności naukowej albo artystycznej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Przeprowadzone badania teoretyczne i empiryczne nie byłyby możliwe dzięki odpowiednim **pobytom badawczym**. Dlatego warto odnotować, że dr Dominika Janus uży-

skała w drodze aplikacji kilka zagranicznych kwerend, pobyków i staży badawczych. Habilitantka odbyła dwa pobyty badawcze w Bibliotece Księcia Augusta w Wolfenbüttel (8.10-22.10.2018 i 2.08-31.08-2019) w ramach projektu własnego „Danziger Leichenpredigten (1586-1746) aus textlinguistischer Sicht”. Zadania badawcze podczas drugiego pobytu był realizowane w ramach projektu w programie Miniatura 2 z NCN i obejmowały również kilka innych pobyków w bibliotekach w Getyndze, Brunshwiku oraz we Wrocławiu. Swój projekt habilitacyjny dr Dominka Janus mogła przedyskutować i rozwinąć podczas dwóch krajowych staży badawczy w IFG UW (12-26.02.2023) oraz w Katedrze Języka Niemieckiego w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie (23-31.10.2023). Staże obejmowały wykłady, konsultacje oraz kwerendy do projektu habilitacyjnego oraz przygotowanie artykułów i wspólnych referatów konferencyjnych. Habilitantka jest aktywną wykonawczynią w projekcie COST-Projekt CA22115 o akronimie PhraConRep (2023-2027), którego celem jest utworzenie wielojęzycznego repozytorium konstrukcji frazeologicznych. W latach 2021-2024 uczestniczyła w webinarium w międzynarodowej sieci badawczej „LingCat – Linguistische Kategorien und Kategorisierung” we współpracy uniwersytetów w Paryżu, Krakowie i Passau. Kolejną istotną formą aktywności jest uczestnictwo w Partnerstwie Instytutów Germanistycznych DAAD między Gdańskiem i Düsseldorfem, w ramach którego Habilitantka uczestniczyła w międzynarodowym workshopie (23-24.10.2023), wygłosiła wykład oraz przedstawiła założenia projektu habilitacyjnego. Pani dr Dominika Janus wygłosiła łącznie 28 referatów na 18 konferencjach międzynarodowych i na 10 konferencjach krajowych. Jest członkinią pięciu krajowych i międzynarodowych stowarzyszeń naukowych (m.in. MGW, SGP, IVG, EUROPHRAS).

W tej części aktywności naukowej Habilitantki uwidacznia się znakomicie krajowy i międzynarodowy charakter poszczególnych projektów i pobyków. Projekty instytucjonalne i pobyty indywidualne miały zawsze jasno określone cele, a ich efekty obejmowały wykłady, publikację artykułu, gromadzenie korpusu i w ostatnim kroku też publikację ostatniej monografii. Dlatego też tę część aktywności naukowo-badawczej oceniam pozytywnie.

4. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych, dydaktycznych i organizacyjnych

Na łączny dorobek publikacyjny Habilitantki składają się dwie monografie (2012, 2023, opublikowane po doktoracie), 17 rozdziałów w monografiach naukowych (2007-2022, dwa przed i 15 po doktoracie), 15 artykułów w czasopiśmie naukowych (2007-2024, jeden przed i 14 po doktoracie), 8 recenzji w czasopiśmie naukowych (jedna przed i 7 po doktoracie), 2 artykuły wstępne (po doktoracie), 1 sprawozdanie (po doktoracie), 2 współredakcje tomów zbiorowych (po doktoracie). Habilitantka w istotny sposób rozwinęła zatem swój dorobek publikacyjny po uzyskaniu stopnia doktora. Udział w wydawnictwach oraz czasopiśmie krajowych i międzynarodowych jest wyważony, szczególnie, że monografia habilitacyjna ukazała się w wydawnictwie z drugiego poziomu listy ministerialnej.

Pozostałe **osiągnięcia naukowe** Habilitantki kształtują się w dwóch domenach: 1. **Frazeologii** (w tym frazeografii i frazeodydaktyce, lata publikacji 2012-2017), 2. **Językowym obrazie śmierci** (lata publikacji 2015-2022).

Do pierwszej domeny trzeba zaliczyć przede wszystkich monografię doktorską „Polsko-niemiecka frazeologia somatyczna w słownikach Michała Abrahama Troca i Samuela Bogumiła Lindego” (Gdańsk 2012, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 204 str.). Po zrekonstruowaniu tzw. „świadomości frazeologicznej” obu słownikarzy zostało wyekscerpowanych w ich słownikach 101 określeń zewnętrznych i wewnętrznych części ciała, a następnie dokonano analizy tłumaczeń tych somatyzmów na język niemiecki. Tym samym Habilitantka poczyniła się do rozwoju językoznawstwa i frazeologii porównawczej poprzez zestawienie dwóch wybitnych dzieł leksykograficznych, opracowanie modelu hybrydowego łączącego frazeologię historyczną ze współczesnymi narzędziami analizy oraz odtworzenie ww. świadomości frazeologicznej, która ujawniła metody i warsztat pracy Troca i Lindego. Tematyka ta była równolegle rozwijanych w innych opracowaniach poświęconych barwom achromatycznym w polskich i niemieckich frazeologizmach czy frazeologizmom animalistycznym. Habilitantka zajmowała się również mikro- i makrostrukturami prezentowania frazeologizmów w słownikach i ich walencją. Na polu frazeodydaktyki zostały przeprowadzone ankiety studentów dotyczące wyboru słowników frazeologicznych, przedyskutowano pojęcie kompetencji frazeologicznej i paremiologicznej oraz określono rolę i zadania wykładowcy w wspieraniu studentów przy pracy ze słownikami i frazeologizmami.

Badania w drugiej domenie naukowej, czyli w językowym obrazie śmierci, zbliżyły Habilitantkę do koncepcji późniejszej monografii habilitacyjnej. W tym zakresie wykorzystano korpusy z różnych domen medialnych: nekrologii prasowe i internetowe, księgi kondolencyjne, memy internetowe poświęcone kryzysom kolektywnym i osobistym, wypowiedzi pracowników zakładów pogrzebowych, ale też oczywiście starodruki z gdańskimi kazaniem pogrzebowymi. Na takim materiale Habilitantka przeprowadziła analizy stałych fraz, szablonowości, oryginalności przekazu, praktyk ideologiczno-politycznych w nekrologach, strategii grzecznościowych oraz elementów biograficznych i regionalnych.

Obie domeny naukowe wyznaczają drogę rozwoju Habilitantki od poszczególnych wyrażań frazeologicznych w słownikach do bardziej kompleksowych tekstów funeralnych o różnym pochodzeniu i różnej celowości badawczej. Jest przekonany, że taka właśnie droga naukowo-badawcza wykształciła niezbędne kompetencje Habilitantki do zmierzenia się w monografii z kompleksowymi kazaniem pogrzebowymi.

Na **polu dydaktycznym** warto odnotować pobyt dydaktyczny ERASMUS+ w Instytucie Sławistyki Uniwersytetu Lipskiego (16-19.01.2023), gdzie Habilitantka przeprowadziła cztery zajęcia dydaktyczne o zróżnicowanej tematyce. W rodzimym Instytucie Filologii Germańskiej p. dr Dominika Janus prowadzi liczne językoznawcze zajęcia dydaktyczne. Jest promotorką 35 prac licencjackich, a osiem prac magisterskich powstaje bądź już powstało pod jej kierunkiem. Brała udział w kilku warsztatach i kursach doszkalających

oraz była trzykrotnie nominowana do nagrody w plebiscycie edukacyjnym „Nauczyciel Akademicki Roku”.

Działalność organizacyjna Habilitantki obejmuje przewodniczenie jednemu seminarium językoznawczemu na UG w 2024 r., współorganizację naukową kilku międzynarodowych konferencji naukowych dla młodych naukowców w Sopocie w jednym cyklu tematycznym (2013-2020) i funkcję sekretaryjną międzynarodowej konferencji w Gdańsku w 2018 r. Ponadto jest członkinią komitetu redakcyjnego i redaktorką językową czasopisma „Studia Germanica Gedanensia.” Pani dr Dominka Janus współkieruje od 2017 r. wraz z dr Izabelą Kujawą Zespołem Badań nad Tekstem i Dyskursem, który organizuje spotkania naukowe i popularnonaukowe oraz rozwija aktywną współpracę z innymi jednostkami w kraju i za granicą. Od strony organizacji dydaktyki Habilitantka współtworzyła program specjalności „Przekład i komunikacja międzykulturowa w biznesie”, jest również członkinią Rady Programowej IFG UG do wdrażania KRR, koordynatorką sylabusów językoznawczych i kierowniczką praktyk studenckich. Organizacja i upowszechnianie nauki jest dla Pani dr Dominiki Janus aktywnością szczególnie ważną. Od 2017 r. organizowała i moderowała spotkania popularnonaukowe w sopockim klubie Atelier. Następnie uruchomiła wraz z gdyńską organizacją pozarządową „Adapa. Fundacja na rzecz osób z autyzmem i innymi zaburzeniami rozwoju” kolejny projekt popularnonaukowy pt.: „Siostrzane nauki”, który za pomocą prelekcji tematycznych upowszechnia szerokiej publiczności wiedzę z zakresu nauki, kultury i sztuki, zaś środki finansowe zostały pozyskane w otwartym konkursie z Urzędu Miasta Gdyni.

W informacjach dodatkowych dotyczących kariery zawodowej p. dr Dominka Janus podaje szeroki zestaw działań leksykograficznych polegający na korekcie słowników niemiecko-polskich i polsko-niemieckich (przede wszystkim wyd. PONS) oraz opracowaniu haseł słownikowych, również w wydaniu internetowym „Gedanopedii – Encyklopedii Gdańska”. Wobec tak licznych i innowacyjnych działań naukowo-badawczych, dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę nie może dziwić fakt przyznania dr Dominice Janus indywidualnej nagrody pierwszego stopnia Rektora UG za rok 2023.

5. Konkluzja

Wobec powyższego nie mam wątpliwości, że przedstawione i ocenione w niniejszej recenzji osiągnięcia dr Dominiki Janus zasługują na wysokie uznanie. Habilitantka posiada umiejętności do łączenia nauk, stawiania pytań, poszukiwania rozwiązań, tworzenia modeli analitycznych, konstruowania konkluzji i otwierania nowych perspektyw badawczych. Dorobek publikacyjny, aktywności organizacyjne i dydaktyczne oraz stale rozwijana działalność upowszechniająca naukę są w mojej opinii optymalne do osiągnięcia wnioskowanego stopnia doktora habilitowanego. Pragnę podkreślić, że aktywności te wyraźnie stymulują do współpracy zarówno samo środowisko naukowe, jak i również środowisko naukowe z otoczeniem zewnętrznym. Jestem zdania, że Habilitantka wniosła istotny wkład w rozwój dyscypliny językoznawstwo, może ją samodzielnie reprezentować i stworzyła wszelkie podstawy do nadania jej stopnia doktora habilito-

wanego. **Wnoszę zatem z pełnym przekonaniem o nadanie dr Dominice Janus stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.**

Roman Opiłowski

Prof. UWr dr hab. Roman Opiłowski